

3. YMPÄRISTÖ JA LUPAPROSESSI

3.1 Uusiomateriaalien käyttöä ohjaava lainsäädäntö

Ympäristölainsäädäntö ei aseta velvoitteita materiaalien teknisille ominaisuuksille. Lainsäädäntö kuitenkin edellyttää tuoteominaisuuksien, kuten ympäristökelpoisuuden ja teknisten ominaisuuksien arviointia. Uusiomateriaalien käytön kannalta keskeisiä säädöksiä ovat:

- jäte- ja ympäristölainsäädäntö: jätelaki (646/2011) ja jäteasetus (179/2012) sekä ympäristölupien ja pilaantuneiden maiden osalta myös ympäristönsuojelulaki 527/2014) ja – asetus (713/2014),
- rakennustuotelainsäädäntö: rakennustuoteasetus (EU:n asetus N:o 305/2011), erityisesti CE-merkinnät ja haitalliset aineet, ja
- kemikaalilainsäädäntö: REACH- ja CLP-asetukset ja niiden soveltaminen (CLP-asetus koskee aineiden ja seosten luokitusta ja merkintöjä).

Uusiomateriaalin koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset sekä työturvallisuus täytyy huomioida mm. seuraavissa vaiheissa:

- valmistus ja esikäsittely,
- kuljetukset,
- mahdollinen välivarastointi,
- rakentaminen,
- käyttö,
- huoltotoimenpiteet (esim. verkosto),
- purkaminen ja käytöstä poisto.

3.2 Jätelaki

Jätelaille pannaan täytäntöön EU:n uusi jätedirektiivi ja saatetaan jätelainsäädäntö uudistetun perustuslain periaatteiden mukaiseksi. EU:n uusi jätedirektiivi tuli voimaan kaikissa jäsenmaissa 12.12.2010. Siinä on yhtenäistetty jätehuollon ja jätteen synnyn ehkäisyn edellytyksiä EU:n jäsenmaissa. Jätelainsäädännön soveltamisala sekä keskeiset periaatteet ja velvollisuudet säilyivät jokseenkin ennallaan. Velvollisuuksista säädetään kuitenkin aiempaa täsmällisemmin.

Uusi jätelaki (646/2011) tuli voimaan 1.5.2012. Uuteen jätelakiin on otettu uudistuneen EU-lainsäädännön mukainen viisiportainen jätehierarkia eli jätehuollon etusijajärjestys:

1. jätteen synnyn ehkäisy
2. valmistelu uudelleenkäyttöön
3. kierrätys
4. muu hyödyntäminen
5. loppukäsittely.

Jättehierarkian toteuttamiseksi ehdotetaan toimia, joilla tähdätään jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseen, jätteen kierrätyksen ja muun hyödyntämisen lisäämiseen sekä jätteen kaatopaikkakäsittelyn vähentämiseen.

3.3 MARA- ja MASA-asetus, tilanne 11/2017

MARA-asetus: Jätteen maarakennuskäyttöön, kuten kaikkeen jätteen laitospäiseen tai ammattimaiseen hyötykäyttöön, tarvitaan eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ympäristönsuojelulain (527/2014) 27 §:n mukainen ympäristölupa. Lupavelvollisuus ei kuitenkaan koske jätteitä, joiden käyttö on valtioneuvoston eräiden jätteiden maarakennuskäyttöä koskevan asetuksen (591/2006) mukaista.

Valtioneuvoston asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakennuksessa (MARA-asetus) on vuodelta 2006 ja sitä on päivitetty 2009. Asetuksen uudistustyö on käynnissä ja asetusluonnos on notifioitu EU:ssa 11/2017. Aetus tulee voimaan talvella 2017-2018). Asetus on täydentymässä mm. käyttöalueiden, laadunvalvonnan ja materiaalien osalta. Uusiksi materiaaleiksi on esitetty mm. tiilimurske, asfalttimurske tai rouhe, käsitelty jätteenpolton kuona, valimohiekat, kalkit, kokonaiset renkaat ja rengasrouhe ja rakenteesta poistettu jäte.

MASA-asetus: Rakentamisen maa-ainesjätteiden hyödyntämistä koskeva valtioneuvoston asetuksen (MASA-asetus) valmistelu on käynnissä ja asetus valmistunee vuonna 2018.

Asetuksen laatimisen lähtökohdaksi on kirjattu: "Ylijäämäainesten jäteluonne ja sitä koskevat veloitteet, kuten ympäristölupamenettely, heikentävät näiden aineiden hyödynnettävyyttä neitseellisiin maa- ja kiiviaineisiin verrattuna. Ympäristölupamenettelyn laajuus sitoo viranomaisten resursseja ja tuo haasteita rakentamisen usein kiireelliseen aikatauluun. Raskaan lupaprosessin seurauksena osa rakentamisen ylijäämäaineksista saattaa nykyisin päätyä myös epätarkoituksenmukaisiin tai luvattomiin sijoituspaikkoihin." (SYKE 2015)

Asetuksen on suunniteltu perustuvan rekisteröintimenettelyyn ja sitä koskeviin edellytyksiin, joiden täyttyessä maa-ainesjätteen hyödyntäminen ei edellyttäisi ympäristölupaa (SYKE 2015). Alustavasti ko. asetuksen on suunniteltu käsittelevän mm. seuraavia materiaaleja:

- pilaantumaton maa-aines
- haitallisia aineita sisältävä (pilaantunut) maa-aines (tiettyihin pitoisuustasoihin asti)
- em. maa-ainekset, joissa pieni määrä (< X %) mineraalista rakennusjätettä
- puhdistettu pilaantunut maa-aines
- stabiloitu heikkolaatuinen* maa-aines, joka on kaivettu esim. putkikaivantotyömaalta (sisältää sideaineet)
- stabiloitava heikkolaatuinen* maa-aines, joka on stabiloitu rakennusmateriaaliksi (sisältää sideaineet)
- maalle nostettava vesistön pohjasedimentti
- hiekoitushiekat, raidesepeli

* tässä heikkolaatuisella tarkoitetaan maarakennusominaisuuksiltaan heikkolaatuista maata (esim. pehmeä savi, lieju, yms.)

3.4 Ympäristölupa

Jos kohdassa 3.4 kuvatun ilmoitusmenettelyn edellytykset eivät täyty, jätteen hyötykäyttöön tarvitaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 27 §:n mukainen ympäristölupa. Ympäristölupaa haetaan mm. seuraavissa tapauksissa:

- uusiomateriaali tai suunniteltu käyttökohde ei kuulu asetuksen soveltamisalaan,
- tuottajalla ei ole asetuksen mukaista laadunhallintajärjestelmää tai uusiomateriaalia ei ole tutkittu asetuksen vaatimusten mukaisesti,
- haitta-aineiden liukoisuudet tai pitoisuudet eivät ole täyttäneet asetuksen mukaisia perustutkimusten ja/tai laadunvalvonnan raja-arvoja ja
- uusiomateriaalirakenteen kerrospaksuus on yli 150 cm tai jokin muu asetuksen 5 §:n jätteen hyödyntämistä koskevista vaatimuksista ei täyty.

Lupavelvollisuus ei koske:

- uusiomateriaaleja, joita voidaan käyttää kohdan 3.4 mukaisesti (MARA-asetus)
- jätteen koeluontoista, lyhytaikaista hyödyntämistä maarakentamisessa. Koerakentamisesta on tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle ympäristölupaviranomaiselle (YSL 119 §). Ilmoituksen sisältö on määritelty ympäristönsuojeluasetuksen 24 §:ssä ja siitä annettavan päätöksen sisältö YSA 26 §:ssä.

3.5 REACH-asetus

REACH on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals), joka tuli voimaan 1.6.2007. Asetus on suoraan jäsenmaita sitovaa lainsäädäntöä.

REACH-asetus koskee miltei kaikkia markkinoille tuotavia aineita, valmisteita ja esineitä. REACH-asetusta ei kuitenkaan sovelleta EU:n jätedirektiivin mukaisiin jätteisiin. Asetuksella on luotu kemikaalien rekisteröintiä, arviointia ja lupamenettelyä varten REACH-järjestelmä sekä perustettu Euroopan kemikaalivirasto. REACH-järjestelmän tietokantaan rekisteröidään kaikki aineet, joita valmistetaan tai tuodaan maahan vuosittain yksi tonni tai enemmän. Rekisteröimättömiä aineita ei saa valmistaa eikä tuoda maahan.

Rekisteröinti edellyttää, että kemikaalien valmistajat ja maahantuojat hankkivat tiedot mm. aineiden vaarallisista ominaisuuksista, käyttötavoista sekä turvallisesta käsittelystä. Kemikaalivirastolle tehdään ilmoitukset myös erilaisten esineiden ja laitteiden sisältämisestä aineista, jos ne on tarkoitettu vapautumaan esineistä tai jos ne ovat erityisen haitallisia.

REACH -asetuksen rekisteröintivelvoitteista on mahdollista saada vapautus, jos aine täyttää vapautukselle asetetut edellytykset. Rekisteröinnin vapautuksen piirissä ovat muun muassa EU-kriteerien mukaisesti EoW -tuotestatuksen saaneet materiaalit: rauta-, teräs- ja alumiiniromu, lasimurska ja kupariromu.

Kun uusiomateriaali on hyväksytty ympäristöluvassa sivutuotteeksi sivutuotteelle määriteltyjen kriteerien avulla tai jäte on hyväksytty tuotteeksi End-of-Waste -menettelyn kautta, tuotteen markkinointi EU-alueella vaatii REACH -asetuksen mukaisten rekisteröintivelvoitteiden täyttämistä.

3.6 CLP-asetus (EY 1272/2008)

EU:ssa kemikaalien luokituksista, merkinnöistä ja pakkaamisesta säädetään ns. CLP-asetuksella (Classification, Labelling and Packaging of substances and mixtures). CLP-asetus koskee myös eräiden vaarallisia aineita sisältävien esineiden luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista. Kemikaalien luokitus tehdään vertaamalla kemikaalin ominaisuuksia lainsäädännössä sovittuihin kriteereihin.

Jos kemikaali luokitellaan vaaralliseksi, se pitää merkitä ja pakata lainsäädännössä sovittujen sääntöjen mukaan. CLP-asetuksen mukaan valmistajat, maahantuojat ja jatkokäyttäjät ovat vastuussa markkinoille saatettavien kemikaalien luokituksista, ja toimittajat ovat vastuussa merkinnöistä ja pakkaamisesta. Valmistajien, esineiden tuottajien ja maahantuojien on luokiteltava myös ne aineet, joita ei ole saatettu markkinoille ja jotka on rekisteröitävä tai joista on ilmoitettava REACH-asetuksen mukaisesti Euroopan kemikaalivirastolle (ECHA).

Kirjallisuus:

SYKE, 2015. Taustaselvitys rakentamisen maa-ainesjätteiden hyödyntämistä koskevan asetuksen valmisteliseksi. Hankesuunnitelma 14.1.2015. 3 s.

Lait ja asetukset:

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 305/2011 rakennustuotteiden kaupan pitämistä koskevien ehtojen yhdenmukaistamisesta ja neuvoston direktiivin 89/106/ETY kumoamisesta, ns. EU:n rakennustuoteasetus

Jätelaki (646/2011)

Valtioneuvoston asetus ympäristönsuojelusta (713/2014)

Valtioneuvoston asetus jätteistä (179/2012)

Valtioneuvoston asetus eräiden maa-ainesjätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (xxx/20xx), luonnos 08/2017

Valtioneuvoston asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (xxx/20xx). Luonnosversio 11.5.2017 (MARA_notification_draft_2017_194_FIN_FI.doc)

Valtioneuvoston asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (591/2006)

Ympäristönsuojelulaki (527/2014)

REACH-asetus (EY 1907/2006)

CLP-asetus (EY 1272/2008)